

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ**

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КеАҚ

**«БУЛЛИНГТІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ:
ТЕОРИЯ ЖӘНЕ ПРАКТИКА»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯНЫҢ
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ**

22 мамыр, 2024 жыл

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ БУЛЛИНГА:
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»**

22 мая, 2024 года

АСТАНА

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ**

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КөАҚ

**ӘЛЕУМЕТТІК ҒЫЛЫМДАР ФАКУЛЬТЕТІ
ПЕДАГОГИКА КАФЕДРАСЫ**

**«БУЛЛИНГТІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ: ТЕОРИЯ ЖӘНЕ ПРАКТИКА»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯНЫҢ
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ**

22 мамыр, 2024 жыл

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ БУЛЛИНГА: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»**

22 мая, 2024 года

**Астана
22 мамыр, 2024 ж.**

УДК 159.922.7

ББК 88.8

Б 83

Бас редактор/главный редактор:

Асылбекова М.П. – педагогика кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.к., профессор (заведующая кафедрой педагогики, к.п.н., профессор)

Б 83 «Буллингтің өзекті мәселелері: теория және практика» халықаралық ғыл.-прак. конф. материалдар жинағы (22 мамыр, 2024 жыл) = Сборник материалов межд. науч.-прак. конф. «Актуальные вопросы буллинга: теория и практика» (22 мая, 2024 года). / Бас ред./гл. ред.: Асылбекова М.П./ – Астана: «Бұлатов А.Ж.» ЖК, 2024. – 468 б. (с.)

ISBN 978-601-326-780-7

Жинаққа Қазақстан және шетел ғалымдарының, ЖОО оқытушыларының мектеп мұғалімдерінің, студенттер, магистранттар, докторанттардың мақалалары енгізілген.

В сборник включены статьи казахстанских и зарубежных ученых, преподавателей вузов, школьных учителей, студентов, магистрантов, докторантов.

BR18574152 «Балаларға қатысты буллингтің алдын алу шараларын әзірлеу және оның өзекті аспектілерін зерттеу» тақырыбындағы 2023-2024 жылдарға арналған бағдарламалық мақсатты қаржыландыру жобасы аясындағы «Буллингтің өзекті мәселелері: теория және практика» халықаралық ғылыми-практикалық конференция.

УДК 159.922.7

ББК 88.8

ISBN 978-601-326-780-7

© «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» КеАҚ, 2024

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Сомжүрек Б.Ж. –	ғылыми семинар төрағасы, әлеуметтік ғылымдар факультетінің деканы;
Асылбекова М.П. –	педагогика кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.к., профессор;
Атемова К.Т. –	педагогика ғылымдарының докторы, профессор;
Сейітқазы П.Б. –	педагогика ғылымдарының докторы, профессор;
Шалғынбаева Қ.Қ. –	педагогика ғылымдарының докторы, профессор;
Албытова Н.П. –	педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор;
Сламбекова Т.С. –	педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор;
Шолпанкулова Г.К. –	педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор;
Жубакова С.С. –	педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент;
Жукенова Г.Б. –	педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент;
Махадиева А.К. –	философия докторы (PhD), доцент м.а.
Балтабаева Ж.Б. –	магистр, аға оқытушы

ЧЛЕНЫ ОРГКОМИТЕТА:

Сомжүрек Б.Ж. –	председатель научного семинара, декан факультета социальных наук;
Асылбекова М.П. –	заведующая кафедрой педагогики, к.п.н., профессор;
Атемова К.Т. –	доктор педагогических наук, профессор;
Сейітқазы П.Б. –	доктор педагогических наук, профессор;
Шалғынбаева Қ.Қ. –	доктор педагогических наук, профессор;
Албытова Н.П. –	кандидат педагогических наук, профессор;
Сламбекова Т.С. –	кандидат педагогических наук, профессор;
Шолпанкулова Г.К. –	кандидат педагогических наук, профессор;
Жубакова С.С. –	кандидат педагогических наук, доцент;
Жукенова Г.Б. –	кандидат педагогических наук, доцент;
Махадиева А.К. –	доктор философии (PhD), и.о. доцента.
Балтабаева Ж.Б. –	магистр, ст. преподаватель.

3. Жаркова Л.С. Организация деятельности учреждений культуры [Текст] : учебник для студентов вузов культуры и искусств / Л.С. Жаркова. - М. : МГУКИ, 2010. - 396 с.
4. Жарков А.Д. Технология культурно-досуговой деятельности.-М., 2002. - 287 с.
5. Новаторов В.Е. Культурно-досуговая деятельность [Текст]: словарь-справочник / В.Е. Новаторов. - Омск : [б. и.], 1992. - 182 с.

ҒТАМР14.35.07

МЕКТЕПТЕГІ БУЛЛИНГТІҢ АЛДЫН АЛУҒА БОЛАШАҚ ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТАРДЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ДАМУ

Баймуханова Айжан Жакыпқызы

Asanai_78@mail.ru

докторант, Л.Н.Гумилев ат. ЕҰУ, Астана, Қазақстан

Аннотация. Мақалада білім беру ұйымындағы буллингтің алдын алуға болашақ педагог-психологтерді дайындау мәселесі қарастырылады, буллинг түсінігі мен салдары көрсетіледі. Болашақ педагог-психологтарды мектеп буллингтің алдын алуға тиімді дайындаудың қазіргі жағдайы сипатталады. Мектептегі балалардың психологиялық қауіпсіздік мәселелеріндегі негізгі рөлдердің бірі педагог-психологқа тиесілі. Сондықтанда буллингтің алдын алу үшін кәсіби негізгі құзыреттердің қажеттілігін айқындайды.

Annotation. The article discusses the problem of preparing future teachers-psychologists for the Prevention of bullying in an educational organization, shows the concept and consequences of bullying. The current state of effective preparation of future teachers-psychologists for the Prevention of school bullying is characterized. One of the main roles in the problems of psychological safety of children at school belongs to the teacher-psychologist. Therefore, it determines the need for professional core competencies to prevent bullying.

Түйін сөздер: буллинг, профилактика, болашақ педагог-психолог, құзыреттілік, мектептегі зорлық-зомбылық.

Keywords: bullying, prevention, future teacher-psychologist, competence, school violence.

Мектептегі буллинг – бұл білімалушылардың үлгерімі мен жалпы әлауқатына, академиялық, әлеуметтік және эмоционалдық прогресіне, жалпы мектеп ахуалына және әлеуметтік тәртіпке нұқсан келтіреді. Сонымен бірге, ғалымдар буллингтің мектеп оқушыларының денсаулығына кері әсері бар екенін дәлелдеді. Негізінен мектеп оқушылары арасында агрессияның, мазасыздықтың, жалғыздық пен зорлық-зомбылық сезімдерінің артуына, оқу үлгерімінің төмендеуіне әкеледі, суицидтік мінез-құлықты тудырады [1]. Осындай психологиялық жағымсыз салдарды болдырмас үшін жүйелі кешенді міндеттерді талап етеді. Жалпы білім беру ұйымында қауіпсіз және

жайлы орта құру барлық мектеп қызметкерлеріне, бірақ ең алдымен педагог-психологтың міндетіне кіреді. Мектептегі балалардың психологиялық қауіпсіздік мәселелеріндегі негізгі рөлдердің бірі педагог-психологқа тиесілі. Сонымен қатар мектеп психологтары, психология және білім беру саласындағы арнайы дайындықтан өткен мамандар балалардың әлеуметтік, эмоционалдық, мінез-құлық және академиялық қажеттіліктерін ескереді және қауіпсіз оқу ортасын құру үшін тәрбиешілермен, ата-аналармен және басқа мамандармен ынтымақтасады [2].

Буллинг – білім берудің психологиялық қауіпсіздігіне төнетін жетекші қатерлердің бірі. Бұл білім беру қатынастарының психологиялық қауіп факторы. Психологиялық қауіп-қатер деп білім беру ортасының оның барлық субъектілерінің өзара әрекеттесуіндегі психологиялық зорлық-зомбылық көріністерімен қанықтылығын түсіну керек. Буллинг адамның өзін-өзі тануға және жағымды, сенімді қарым-қатынасты құруға кедергі келтіріп, білімнің маңыздылығын бұзады. Бұл психологиялық жарақаттардың көзі және жеке субъектілердің психикалық денсаулығының бұзылу факторы [3].

Бүгінгі таңда «буллинг» анықтамасы әлеуметтік, психологиялық және педагогикалық проблемалардың жиынтығын білдіретін халықаралық психологиялық-педагогикалық терминге айналды.

Қоғамдық денсаулық сақтау ұлттық орталығы жүргізген зерттеу нәтижесі бойынша, елімізде сауалнамаға қатысқан балалардың 17,5% буллингке ұшырағанын жеткізген және жасөспірімдердің 6,8% - ы айына 2-3 рет айналасындағылар тарапынан қысымға ұшыраса, ал 11-15 жастағы балалардың 14,1% - ы өз қатарластарына қатысты буллингке қатысқан екен [4].

Мұғалімдер мен мектеп әкімшілігі және ата-аналар буллинг жағдайын жария еткісі келмеуі жағдайды қиындатады. Бұл көбінесе ата-аналар мен мұғалімдердің мектептегі зорлық-зомбылықтың алдын алуға және бейтараптандыруға психологиялық тұрғыдан дайын еместігіне байланысты [6].

Ресей ғалымы А.Н. Дахин буллингті бірнеше көрінісіне байланысты төмендегідей жіктейді:

- белсенділік дәрежесі бойынша: агрессивті және пассивті
- ықтимал салдарлар бойынша: компенсаторлық және виктимдік
- уақыт бойынша: жағдаяттық және тұрақты
- тарату саласы бойынша: аудиториялық, ақпараттық-коммуникативтік (немесе кибербуллинг), бос уақытты өткізу.
- атаулылығы бойынша: аз қамтылған отбасылардан шыққан балаларға, мүмкіндіктері мен қабілеттері шектеулі балаларға, дарынды балаларға және жана келгендерге білімалушыларға бағытталған буллинг [5].

Кейбір мемлекеттерде барлық кәмелетке толмағандарға қатысты зорлық-зомбылыққа заңнамалық тыйым салу қарастырылған, ал мемлекеттік білім беру саясатында тараптардың міндеттері мен құқықтары, буллинг бойынша іс-қимыл алгоритмдері анықталған (АҚШ, Германия, Жапония және т.б.).

Буллингтің алдын алу – бұл жан-жақты психологиялық, педагогикалық және әлеуметтік жұмыс. Буллингтің алдын алу, білім беру ортасында агрес-

сивті қудалау қаупін бейтараптандыру – бұл қоғамындағы әлеуметтік қауіпсіздіктің кепілі. Буллингтің салдарын жоюдан гөрі оның алдын алуы барлық жағынан, соның ішінде экономикалық жағынан тиімді екенін байқауға болады.

Мектептегі буллинг мәселесін шешуге жергілікті қоғамдастық пен ата-аналарды тарта отырып жүргізу керек. Ең бастысы болашақ кадрларды даярлауға және мектептегі психолог-психологтардың біліктігін артыруға назар аудару қажет.

Буллингпен алдын алу үшін кешенді жоспарды талап етеді. Қазіргі уақытта қалыптасқан әлеуметтік жағдай болашақ маманның жеке басын қалыптастыруға кәсіби дайындыққа жаңа, жоғары талаптар қояды. Білікті кадрларды даярлау жүйесін үздіксіз жетілдіру қажеттілігі, кәсібилендірудің тұтас тұжырымдамасын құру қажеттілігі, ол орын алатын формаларды анықтау қажеттілігі туындайды. Буллингтің алдын алып және салдарына төтеп беру үшін болашақ педагог-психологқа көп жауапкершілік артады. Себебі, буллинг болмысымен жұмыс жасау үшін даму психологиясын, яғни балалар мен жасөспірімдердің даму кезеңдерін түсіну арқылы әртүрлі жас топтарына өз көзқарастарын бейімдеуге көмектесе білу тиіс. Сонымен қатар, қарым-қатынас және қолдау дағдылары игеру керек, оған эмпатикалық тыңдау, оқушылармен, олардың ата-аналарымен сенімді қарым-қатынас орнату және эмоционалды қолдау көрсету жатады. Болашақ маман әлеуметтік динамиканы, конфликтология дағдыларды, педагогикалық әдістер мен стратегияларды біліп қана қоймай, сонымен бірге заңнама мен нормативтерді түсіну керек. Буллингтің алдын алу мен әрекет етудің заманауи әдістерін, соның ішінде интервенцияның белгілерін жақсы игеру тиіс.

Пайдаланған дереккөздер тізімі

1. Chai, Xue, Han, 2020 Chai, L., Xue, J., & Han, Z. (2020). School bullying victimization and self-rated health and life satisfaction: The gendered buffering effect of educational expectations. *Children and Youth Services Review*, - 116, 105252.
2. National Association of School Psychologists. (2012). Bullying prevention and intervention in schools [Position statement]. http://www.nasponline.org/about_nasp/positionpapers/BullyingPrevention.pdf .
3. Л.Н.Гридяева, В.Р. Петросянц, М.Р. Арпентьева. Буллинг как фактор психологической опасности образования/ Психолого-педагогический поиск. - N1 (61) / Научно-методический журнал. Рязанский государственный университет имени С.А. Есенина, - 2022.- С83-97. DOI: 10.37724/RSU.2022.61.1008 .ISSN 2075-3500
4. Минздрав: Более 17 процентов детей в Казахстане подвергаются буллингу. - 2023. <https://www.gov.kz/memleket/entities/dsm/press/news/details/624537?lang=ru>
5. И.Д. Белеева, Т.А. Заглодина, Л.Э. Панкратова, Н.Б. Титова. Буллинг как социально-психологическое явление: Анализ теоретических подходов и эмпирических исследований. Педагогическое образование в России/научный журнал. ФГБОУ ВО «Уральский государственный педагогический университет». - №5, - 2020. ISSN 2079-8717. – С. 132-136

6. А. Н. Дахин. Буллинг – издержка социализации или ее механизм? //Народное образование . - №7. - 2014. – С.191-198.

FTAMP14.35.07

ТЕМНЫЕ ТЕНИ ДЕТСТВА: ПРОБЛЕМА НАСИЛИЯ НАД ДЕТЬМИ В КАЗАХСТАНЕ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

Аутова Назира Юсупжановна

autovanaziry@gmail.com

Воспитатель КГУ «Областной центр поддержки детей, нуждающиеся в специальных социальных услугах» Алматы, Казахстан

Аннотация. В статье раскрываются основные аспекты проблемы насилия над детьми в семье. Приведенные статистические данные позволили определить явный и латентный характер домашнего насилия над детьми в Казахстане.

Рассмотрение исторических аспектов отношения родителей к детям в рамках института семьи позволило раскрыть причины и последствия насилия над детьми в семье и сформулировать основные направления работы.

Annotation. The article reveals the main aspects of the problem of violence against children in the family. The presented statistical data made it possible to determine the overt and latent nature of domestic violence against children in Kazakhstan.

Consideration of the historical aspects of the attitude of parents towards children within the framework of the family institution made it possible to reveal the causes and consequences of violence against children in the family and formulate the main directions of work.

Ключевые слова: дети, родители, специалисты по защите прав детей, насилия, физическое насилие, психологическое насилие, сексуальное насилие, семья, стиль воспитания.

Keywords: children, parents, child rights specialists, violence, physical violence, psychological violence, sexual violence, family, parenting style.

Современное международное сообщество бьет тревогу из-за увеличения количества случаев бытового насилия в отношении детей в семье. Жестокое обращение с детьми – это глобальная проблема, которая требует неотложного внимания и действий со стороны всех членов общества.

Семья для ребенка – это целый мир. Здесь малыш впервые учится общаться, узнает новое, делает открытия, а также осознает свои ошибки и трудности. В семье формируются ценности, основы морали и духовности. Именно здесь закладываются основные установки, которые определяют его будущее и поведение. Поэтому для развития здоровой личности очень важно, чтобы